

Нові завдання державної служби зайнятості України в контексті сучасних викликів ринку праці

О. БІЛИК

кандидат економічних наук

ДВНЗ «Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана»

Розглянуто деструктивний вплив збройного конфлікту на Сході країни й анексії частини українських територій на сучасний стан ринку праці в Україні. Проведено аналіз сучасних тенденцій, які спостерігаються на вітчизняному ринку праці, та окреслено їх вплив на діяльність служби зайнятості. Доведено, що нові реалії функціонування ринку праці багато в чому позначилися на діяльності ДСЗ. Окреслено «нові» вразливі категорії населення, що з'явилися на сучасному ринку праці, з метою визначення ефективних напрямів діяльності служби зайнятості щодо їх працевлаштування. Акцентовано увагу на питаннях допомоги внутрішньо переміщеним особам (вимушеним переселенцям) у працевлаштуванні та адаптації на новому місці проживання. Наголошено на питаннях допомоги безробітним військовослужбовцям, що брали участь у антитерористичній операції на Сході України. Сформульовано нові пріоритетні завдання державної служби зайнятості України, які сприятимуть скороченню рівня безробіття зазначених категорій безробітного населення та послабленню рівня соціального напруження в суспільстві.

It is considered the destructive influence of the armed conflict in the East of the country and the annexation of a part of the Ukrainian territories on the state of the labor market in Ukraine. The analysis of current trends in the domestic labor market has been carried out and their influence on the work of the employment service has been determined. It is proved that the new realities of the functioning of the labor market have affected to the SES's activities. The "new" vulnerable categories of the population, which have appeared on the modern labor market, have been identified in order to determine the effective directions of the employment service work for their employment. Attention is focused on the issues of assistance to internally displaced persons (IDPs) and unemployed military personnel, who took part in the antiterrorist operation in the East of Ukraine, in their employment. It is formulated new priorities of the state employment service of Ukraine, which will contribute to reducing the unemployment rate of these categories of the unemployed population and easing the level of social tension in society.

Ключові слова: ринок праці, державна служба зайнятості, внутрішньо переміщені особи (ВПО), вимушені переселенці, учасники АТО, міграція.

Постановка проблеми. Ефективність функціонування ринку праці країни, який є багатоплановою сферою економічного, соціального і політичного життя суспільства, вважається однією з засад розвитку суспільства та досягнення стабільності в країні. Сфера зайнятості в Україні нині відчуває на собі дію нових трендів, які формуються під впливом глобалізаційних процесів та внутрішніх викликів, що посилюються критичною ситуацією на Сході країни. Масштабні руйнації виробничої кооперації, масштабне скорочення підприємницької діяльності та зупинка підприємств на окупованих територіях і, як наслідок, масове вивільнення працівників та зростання вимушеної неповної зайнятості населення цих регіонів, стрімкий перерозподіл робочої сили між регіонами України та поява значної кількості переселенців зі Сходу країни і АР Крим, істотне поживлення міграційних процесів з уведенням «безвізу» – такими є нові реалії сьогодення для України та виклики зокрема державній службі зайнятості. На тако-

му тлі важливим завданням постає трансформація служби зайнятості в дієву інституцію, спроможну ефективно сприяти зниженню рівня безробіття в країні в нових умовах ринку праці. Тому аналіз сучасних тенденцій на ринку праці й обґрунтування пріоритетних завдань служби зайнятості є актуальним завданням, що має стратегічне значення для суспільства.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Втрата Україною контролю над частиною областей країни внаслідок збройного конфлікту на Сході країни та анексії АР Крим призвела до появи значної кількості людей, що змушені залишити місця свого постійного проживання та роботи і переселитись до інших регіонів України.

Україна вже мала у своїй історії прецеденти масових вимушених переселень. Приміром, 1986 року внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС велика кількість населення покинула заражені території й шукала притулку в менше постраждалих від забруднення радіацією регіонах. Проте координація і фінансове забезпечення цього

Таблиця 1

Розподіл кількості ВПО з окупованих територій Донбасу та АР Крим за областями України, усього за період 2014–2018 рр.

Регіон	Загальна кількість ВПО, осіб	Інформація про надання послуг державної служби зайнятості внутрішньо переміщеним особам					
		кількість ВПО, що одержували послуги ДСЗ		кількість ВПО, що мали статус безробітного		кількість ВПО, що працевлаштовані за сприянням ДСЗ	
		осіб	% до загальної кількості ВПО	осіб	% до загальної кількості ВПО	осіб	% до загальної кількості ВПО
Україна	1 502 019	99 148	6,6	78 472	5,2	35 043	2,3
Вінницька	11 416	2098	18,4	1795	15,7	863	7,6
Волинська	2892	1010	34,9	709	24,5	408	14,1
Дніпропетровська	74 036	8679	11,7	6088	8,2	3155	4,3
Донецька	548 144	19 787	3,6	17 540	3,2	6599	1,2
Житомирська	7255	1870	25,8	1306	18,0	726	10,0
Закарпатська	3606	731	20,3	577	16,0	296	8,2
Запорізька	55 078	7323	13,3	5822	10,6	2075	3,8
Івано-Франківська	3563	1115	31,3	856	24,0	500	14,0
Київська	63 857	4120	6,5	3316	5,2	1382	2,2
Кіровоградська	6630	1792	27,0	1338	20,2	608	9,2
Луганська	292 191	6341	2,2	5293	1,8	2615	0,9
Львівська	11 768	2880	24,5	1804	15,3	1009	8,6
Миколаївська	8416	1850	22,0	1401	16,6	712	8,5
Одеська	40 786	3040	7,5	2296	5,6	1050	2,6
Полтавська	25 406	5034	19,8	3425	13,5	1614	6,4
Рівненська	3244	1226	37,8	797	24,6	512	15,8
Сумська	11 215	2359	21,0	1771	15,8	735	6,6
Тернопільська	2123	693	32,6	523	24,6	308	14,5
Харківська	125 132	9742	7,8	7826	6,3	4124	3,3
Херсонська	13 959	1875	13,4	1490	10,7	727	5,2
Хмельницька	6582	1574	23,9	1216	18,5	526	8,0
Черкаська	11 391	2744	24,1	2045	18,0	1001	8,8
Чернівецька	2503	651	26,0	534	21,3	196	7,8
Чернігівська	8492	2142	25,2	1375	16,2	611	7,2
м. Київ	162334	8472	5,2	7329	4,5	2691	1,7

Джерела: [11; 12].

процесу відбувалась у зовсім інших реаліях командно-адміністративної економіки СРСР та обмеженої міжнародної співпраці. У сучасній Україні немає досвіду, пов'язаного з організацією й координацією масових вимушених переселень.

У вітчизняній науковій літературі та засобах масової інформації осіб, що вимушені покинути місце свого постійного проживання, визначають як «внутрішні мігранти», «вимушені переселенці», а в офіційних документах – як «внутрішньо переміщені особи» (ВПО), що точніше відповідає англomовному терміну «internally displaced persons» [1, с. 7]. Так, у ч. 1 ст. 1 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» читаємо: «Внутрішньо переміщеною особою (ВПО) є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або поки-

нути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру [2].

Питанням дослідження проблем особливих категорій безробітного населення, зокрема ВПО та учасників АТО, приділено увагу в працях таких українських науковців, як Е. Лібанова [3], О. Позняк [1], С. Калініна [4], К. Тахтарова [5]. Проблеми функціонування служби зайнятості висвітлено в публікаціях Ю. Маршавіна [6], О. Грішнєвої [7], А. М. Колота [8], Г. Ю. Мішук [9], О. Рісного [10] та інших авторів. Водночас недостатньо вивчені питання, пов'язані з особливостями функціонування служби зайнятості України в контексті сучасних викликів на ринку праці.

Мета статті – визначення сучасних завдань державної служби зайнятості щодо успішного подолання

викликів на загальнодержавному і регіональних ринках праці.

Виклад основного матеріалу. Ринок праці є найскладнішим, найчутливішим до змін та найдинамічнішим компонентом ринкової економічної системи. Особливістю цього ринку є те, що він віддзеркалює всі соціально-економічні, політичні, демографічні й інші процеси в суспільстві. Поточний стан ринку праці безпосередньо залежить від багатьох чинників: загальної економічної і політичної ситуації в країні; рівня розвитку підприємництва; активності участі населення в економічній діяльності; можливостей і схильності працездатного населення до внутрішньої та зовнішньої міграції та навіть від системи цінностей, що панують у регіоні (країні). Ефективність функціонування ринку праці є одним із ключових факторів забезпечення ефективного розвитку країни, а отже, становлення збалансованого ринку праці та реалізація ефективної політики зайнятості населення можливі лише за умови ефективного функціонування державної служби зайнятості (ДСЗ). Саме тому набувають важливості питання своєчасного окреслення пріоритетних завдань діяльності ДСЗ, що можна зробити на основі проведення постійного глибокого аналізу сучасних викликів на ринку праці.

Протягом останніх років унаслідок збройної агресії Російської Федерації та анексії Криму і частини Донбасу Україна потерпає від збройного насильства та порушення прав людини. Тож однією з головних рис сучасного ринку праці є наймасштабніше за всю сучасну історію країни внутрішнє переміщення населення та, як результат, вихід на ринок праці регіонів прибуття працівників з числа внутрішньо переміщених осіб. Так, за період з квітня 2014 р. до 2018 р. загальна кількість

внутрішньо переміщених осіб становила понад 1,5 млн осіб (табл. 1). Інтеграція внутрішньо переміщених осіб до ринку праці регіонів прибуття стала тестом на професійну спроможність працівників служби зайнятості.

Як свідчать наведені у табл. 1 дані, найменш привабливими для переселенців є західні області країни – загальна кількість ВПО у кожній з них не перевищує 3606 осіб (за винятком Львівської області, на території якої знайшли притулок 11798 внутрішньо переміщених осіб). Найменше переселенців зареєстровано в Тернопільській області – лише 2123 особи, а найбільше – у Донецькій області (548144 людини).

Завдання забезпечення реалізації конституційного права вимушених переселенців на соціальний їх захист від безробіття покладено на ДСЗ. Протягом 2014–2018 рр. послугами державної служби зайнятості скористалися 99,148 тис. внутрішньо переміщених осіб, з яких 78,472 тис. дістали статус безробітних. За сприяння ДСЗ за цей період працевлаштовані 35043 внутрішньо переміщених осіб. Проте, аналізуючи дані щодо звернень ВПО до Державної служби зайнятості, масмо констатувати невисоку активність переселенців у пошуках роботи. Названа кількість (99,2 тис. ВПО, що звернулися до ДСЗ) – це лише 6,64% від загальної кількості зареєстрованих внутрішньо переміщених осіб за період з 1 березня 2014 р. до 30 листопада 2018 р. і лише 23,5% від кількості внутрішньо переміщених осіб працездатного віку (рис. 1).

Частка осіб працездатного віку у структурі ВПО за ці роки не перевищувала 28,3%, тобто переважна більшість переселенців – це діти та особи похилого віку. Найменший цей показник був зафіксований станом на кінець 2014 р. (22,6%), і він невпинно зростає щороку,

Рис. 1. Кількість зареєстрованих ВПО за окремими групами, 2014–2018 рр.

Джерела: дані Мінсоцполітики¹ та [12].

¹ Відповіді на запити до Мінсоцполітики України: № ДЦ-07-8260/0/6-15 від 19.11.2015; № 33/0/108-17/22 від 20.03.2017; № 22/51-702-18 від 19.02.18; № 95/0/108-18/221 від 09.12.2018.

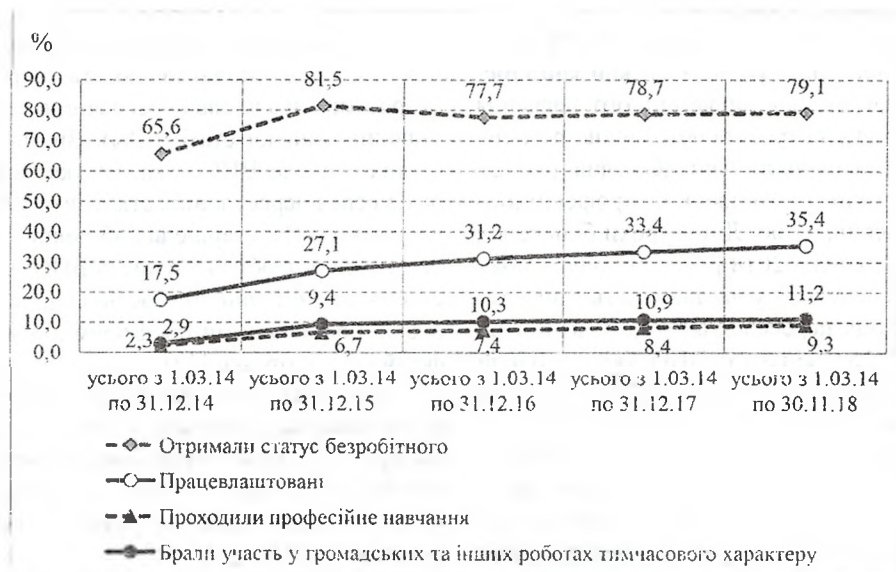

Рис. 2. Послуги, надані ДСЗ внутрішньо переміщеним особам, 2014–2018 (% до загальної кількості ВПО, що звернулись до служби зайнятості)

Джерела: дані Мінсоцполітики² та [12].

що свідчить про те, що чимраз більше осіб працездатного віку покидають регіони, охоплені збройним конфліктом, зневірюючись у можливостях реалізувати себе на цих територіях. На жаль, активність працездатних громадян із числа ВПО щодо звернень до послуг ДСЗ залишається невисокою: станом на кінець 2015 р. за послугами ДСЗ звернулись лише 12,6% внутрішньо переміщених осіб від усіх осіб з числа ВПО у працездатному віці, на кінець 2016 р. – 16,8%, на кінець 2017 р. – 22,1%.

На нашу думку, низьку активність звернень переселенців до служби зайнятості можна пояснити такими причинами:

- необхідність догляду за членами родини: адже більше ніж 70% ВПО – це особи пенсійного віку та неповнолітні діти, що потребують догляду;
- ставлення до переселення як до короткочасного явища (стійкі сподівання на швидке завершення збройного конфлікту та на повернення додому найближчим часом);
- необізнаність про можливості ДСЗ та законодавчу підтримку працевлаштування ВПО;
- сумніви щодо ефективності звернення за послугами служби зайнятості;
- неможливість знайти роботу за фахом і небажання змінювати професію: специфічні професії, задіяні в промисловості на Сході України, не затребувані в інших регіонах України, і представники цих професій потребують повного перенавчання інших, затребуваних у регіонах переселення, вмінь;

➤ невідповідність рівня заробітної плати очікуванням переселення;

- брак необхідних документів (унаслідок різних обставин частина переселенців цілком або частково втратили необхідні для легального працевлаштування і навіть для звернення до служби зайнятості документи);
- зайнятість у тіншовій економіці тощо.

Тобто існує небезпека того, що низький рівень звернень внутрішньо переміщених осіб за послугами служби зайнятості може призвести до масштабного вилучення значної частини національного людського капіталу з української економіки.

За період з 1 квітня 2014 р. до кінця 2018 р. за сприяння державної служби зайнятості працевлаштовані 35,1 тис. внутрішньо переміщених осіб, що становить 35,4% від загальної кількості ВПО, що звернулись до служби зайнятості (рис. 2). Усього за цей період статус безробітних дістали 78,5 тис. ВПО, тобто 79,1% від тих, хто звернувся до ДСЗ.

За браку постійної зайнятості вимушеним переселенцям служба зайнятості надає можливість залучитися до громадських та інших робіт тимчасового характеру. Так, на кінець 2014 р. цією можливістю скористалась лише 1000 ВПО, тоді як на кінець 2015 р. їх кількість уже становила 4,8 тис. осіб., на кінець 2016 р. – 8,1 тис. осіб, на кінець 2017 р. – 9,9 тис. осіб. За останніми даними, оприлюдненими ДСЗ, станом на кінець 2018 р. 11,1 тис. внутрішньо переміщених осіб (11,2% від загальної кількості ВПО, що звернулись до служби зайнятості) були задіяні на таких роботах.

² Відповіді на запити до Мінсоцполітики України: № ДЦ-07-8260/0/6-15 від 19.11.2015; № 33/0/108-17/22 від 20.03.2017; № 22/51-702-18 від 19.02.18; № 95/0/108-18/221 від 09.12.2018.

З огляду на специфіку структури економіки промислових східних регіонів країни зусилля служби зайнятості спрямовані на організацію професійного навчання ВПО, адаптованого до потреб роботодавців регіонів переселення. Проте, як свідчать дані ДСЗ (див. рис. 2), активність ВПО щодо проходження професійного навчання залишається низькою. Лише трохи більше від 9000 ВПО станом на кінець 2018 р. скористалися можливістю привести свої знання у відповідність з вимогами ринку праці регіону переселення. Проте, зважаючи на те що на кінець 2015 р. кількість ВПО, які проходили професійне навчання, становила лише 3,4 тис. осіб (на кінець 2016 -- 5,8 тис. осіб; на кінець 2017 р. – 7,6 тис. осіб), можна констатувати зростання активності вимушених переселенців в аспекті професійного навчання.

Реалізація завдання щодо збереження і розвитку трудового потенціалу українського суспільства передбачає забезпечення збалансованості ринку праці, відповідності структури підготовки кадрів потребам інноваційної економіки, реалізацію заходів щодо активізації поведінки населення на ринку праці й реформування трудових відносин, підвищення ефективності діяльності Державної служби зайнятості, модернізації національної системи освіти відповідно до наявних суспільних потреб, впровадження прогресивних освітніх технологій, підвищення якості професійної освіти і розробки професійних стандартів [3, с. 348]. Однак на сьогодні можливості служби зайнятості в наданні освітніх послуг обмежені нормами законодавства. Зокрема, служба зайнятості здійснює навчання та перенавчання незайнятих громадян, зважаючи лише на поточні потреби ринку праці, і не може провадити навчання під перспективні потреби ринку праці. До того ж не всі ВПО, які прагнуть навчатись, можуть набути статус безробітного та здобути необхідні освітні послуги від Державної служби зайнятості. Для вирішення цього питання служба зайнятості має активно співпрацювати із соціальними партнерами, які репрезентують інтереси роботодавців і згодні надавати освітні послуги своїм потенційним працівникам. У цьому питанні ефективною може бути співпраця ДСЗ з благодійними національними і міжнародними організаціями та волонтерськими осередками, які опікуються проблемами ВПО. Для налагодження комунікацій служби зайнятості та зацікавлених організацій необхідно створити цільову інтернет-платформу та розгалужену мережу коворкінг-центрів для обміну інформацією та презентації звітів щодо спільних проєктів. Така співпраця дасть доступ ВПО до одержання широкого спектра послуг, які ще не передбачені законодавством України.

Варто наголосити, що розподіл ВПО за освітою суттєво відрізняється від освітнього рівня загальної кількості безробітних. За даними Державної служби зайнятості України внутрішньо переміщені особи працездатного віку мають достатньо високий освітній та кваліфікаційний рівні: питома частка осіб з вищою освітою

серед цієї категорії становить 69%, професійно-технічною – 20%, початковою та середньою – 11%. Безробітними з числа переселенців є здебільшого представниці жіночої статі (67%). Вікова структура безробітних з числа ВПО така: частка молоді у віці до 35 років серед переселенців становить 39%; віком від 35 до 45 років – 34%; старше від 45 років – 27%. Професійна структура безробітних з числа ВПО: майже дві третини становлять фахівці, професіонали, службовці; 28% – особи з робітничими професіями; 8% -- особи без професійної підготовки [12].

У результаті проведення антитерористичної операції в Донецькій та Луганській областях та внаслідок окупації Криму за межі окупованих територій переїхали 18 вишів та 9 наукових установ – це близько 50 тис. викладачів, студентів, наукових співробітників та членів їхніх родин [4, с. 94]!

Тож з високим освітнім та кваліфікаційним рівнем більша частина внутрішньо переміщених осіб має стати активною частиною людського капіталу в місцях концентрації переселенців і ефективно використовуватися в економічній діяльності регіонів. Сприяння в працевлаштуванні цієї категорії ВПО має стати пріоритетним напрямом діяльності для ДСЗ та державних органів влади. Однак для цього на сьогодні існують певні перешкоди: по-перше, діяльність ДСЗ та регіональна політика спрямовані лише на надання соціальної допомоги та соціального захисту переселенцям без урахування необхідності цільового залучення ресурсного потенціалу внутрішньо переміщених осіб; по-друге, у регіонах прибуття переселенців не завжди є можливість реалізації наявного високого їх трудового потенціалу та інноваційної активності; по-третє, є суттєві проблеми психологічної адаптації цієї категорії населення.

Загалом допомога внутрішньо переміщеним особам має одночасно відповідати кільком умовам: 1) бути своєчасною, щоб уникнути руйнування наявного трудового потенціалу ВПО; 2) бути комплексною, щоб поєднувати і консультативно-роз'яснювальну роботу, і психологічну допомогу, і матеріальну допомогу, і соціальну підтримку, і сприяння в працевлаштуванні чи самозайнятості (підтримка підприємницьких ініціатив); 3) бути індивідуальною, щоб якнайповніше реалізувати ресурс трудового потенціалу кожного переселенця.

При цьому зауважимо, що не слід розглядати внутрішньо переміщених осіб як тимчасових переселенців, як «проблему», яка зникне з улагодженням ситуації на Сході України. Як показують результати проведеного Міжнародною організацією з міграції дослідження, оприлюдненого у Звіті національної системи моніторингу ситуації з внутрішньо переміщеними особами, частка ВПО, котрі повідомляють про намір повернутися до місця свого проживання до переміщення після завершення конфлікту, становить 25%. Переважна більшість ВПО (79%) відповідають, що планують залишатись у нинішньому місці проживання [13, с. 24]. І наміри зали-

Таблиця 2

Особливі категорії безробітних в Україні, 2018 р.

Категорія безробітних	Усього, тис. осіб	% від загальної кількості безробітних
Особи, яким залишилося 10 і менше років до пенсії	79,3	26
Особи з інвалідністю	14,3	5
Учасники АТО	7,8	3
Випускники навчальних закладів	3,6	1
ВПО	3,2	1

Джерело: [14, с. 9].

шитися з часом будуть значно посилюватися в міру того, як люди зміцнюватимуть свої економічні й соціальні зв'язки в регіонах прибуття та інтегруватись у місцеві громади.

Разом з тим слід зазначити, що дані про кількість ВПО, що надходять з різних офіційних джерел, суттєво різняться, а нерідко й суперечать одне одному, що пов'язано з браком налагодженої єдиної системи обліку ВПО. Зрештою, має бути розв'язане питання з єдиною реєстрацією ВПО. Окремого контролю потребує облік усіх різновидів допомоги, яку отримують внутрішньо переміщені особи та учасники бойових дій, включно з допомогою, наданою міжнародними проектами, фондами та програмами. Має бути розроблений чіткий механізм адресності надання допомоги та її цільового коригування залежно від матеріального стану та соціального статусу ВПО.

Про необхідність диференційованого підходу до забезпечення соціальної підтримки ВПО свідчить і досвід інших країн, зокрема Азербайджану, для якого проблема ВПО залишається актуальною і після більш як 20 років з часу її виникнення: «ВПО – це досить неоднорідна група. Частина з них дійсно необхідна підтримка держави, проте інша частина за ці роки спромоглася облаштувати своє життя. Тому привілеї ВПО часом викликають роздратування у решті населення. З другого боку, вони формують ментальність утриманців у деяких ВПО. Запровадження єдиної системи реєстрації переселенців дозволить визначити обсяг потреб переселенців та спланувати надання соціальних виплат, а також запобігти можливим зловживанням державною та донорською допомогою» [1, с. 12].

Ватро згадати, що склад безробітних в Україні поповнився не тільки вимушеними переселенцями. За даними державної служби зайнятості станом на 1 грудня 2018 р. сукупність особливих категорій безробітних мала структуру, наведену в табл. 2. Відповідно до цих даних до переліку особливих категорій безробітних додалася ще одна нова для України позиція – демобілізовані учасники антитерористичної операції (АТО).

Вихід на ринок праці громадян з числа учасників антитерористичної операції, які потребують соціального захисту від безробіття, став ще одним сучасним викликом для ДСЗ. Якщо ми звернемося до мови цифр, то за останніми даними усього за період 2015–2018 рр.

дістали статус безробітних 87,7 тис. демобілізованих учасників АТО, з яких 38,5 тис. осіб отримували допомогу з безробіття. На жаль, працевлаштовані за цей період лише 31,1 тис. осіб, а професійне навчання пройшли тільки 8,6 тис. осіб [15].

Висновки. Сучасна ситуація на ринку праці, що характеризується появою нових категорій серед безробітних громадян, таких як ВПО та учасники АТО, вимагає від державної служби зайнятості пошуку нових підходів та інструментів для сприяння зайнятості населення.

На даний час в Україні не існує єдиної національної програми щодо стратегії та механізмів адаптації та інтеграції ВПО в регіонах прибуття. Також немає єдиної організації, яка б опікувалась усіма проблемами ВПО та демобілізованих учасників АТО, кількість яких зростає. Це обумовлює потребу у створенні цільового інформаційно-аналітичного центру та єдиної бази даних для акумуляції всієї інформації про ВПО та учасників АТО, що дасть можливість координувати всі зусилля державних та недержавних органів і організацій щодо подолання проблем, пов'язаних поверненням особливих категорій безробітних до нормального життя.

Процес працевлаштування особливих категорій безробітних є досить складним, оскільки конкуренція на ринку праці висока. Служба зайнятості має посісти активну позицію щодо надання допомоги ВПО і безробітним демобілізованим учасникам АТО й активно працювати в таких основних стратегічних напрямках: по-перше, максимальне залучення безробітних учасників АТО та ВПО до одержання послуг служби зайнятості; по-друге, ефективна інтеграція ВПО і демобілізованих учасників АТО на ринку праці та, за необхідності, професійна їх адаптація до потреб ринку праці.

Ці напрями діяльності служби зайнятості орієнтовані на досягнення стратегічної мети, яка полягає в недопущенні руйнування трудового потенціалу переселенців і демобілізованих учасників АТО та в найбільш ефективній інтеграції таких осіб у соціально-економічному просторі країни.

Для досягнення зазначеної стратегічної мети служба зайнятості повинна розв'язати завдання, що віддзеркалюють теперішні реалії ринку праці в Україні:

➤ підтримка ініціативи роботодавців щодо створення (модернізації) ними робочих місць для працевлаштування внутрішньо переміщених осіб та учасників АТО;

➤ сприяння у бізнес-ініціативі та відкритті власної справи внутрішньо переміщеними особами та демобілізованими учасниками АТО;

➤ проведення навчання ВПО та демобілізованих учасників АТО з метою перекваліфікації та набуття нових конкурентних знань і навичок для успішної адаптації на ринку праці;

➤ психологічна адаптація та інтеграція внутрішньо переміщених осіб та демобілізованих учасників АТО на ринку праці України;

➤ упровадження в діяльність служби зайнятості курсу на відкритість до співпраці з національними та міжнародними громадськими та волонтерськими організаціями задля подолання проблеми обмеженості власних ресурсів щодо реалізації інноваційних проєктів та розвитку новаторських напрямів діяльності;

➤ адаптація і використання передового світового досвіду щодо подолання наслідків впливу масштабної вимушеної внутрішньої міграції населення на ринок праці країни.

Оскільки питання працевлаштування – одне з головних для внутрішньо переміщених осіб, то реалізація диференційного підходу до різних категорій переселенців потребує перш за все чіткої єдиної реєстрації ВПО. Нагальним завданням постає потреба налагодження роботи Єдиного інформаційного реєстру ВПО для формування та здійснення адресної підтримки переселенців.

Отже, як бачимо, не існує простих способів вирішення проблем працевлаштування ВПО та демобілізованих учасників АТО. Лише комплексний підхід та висока якість надання послуг, що передбачає індивідуальний підхід до кожного користувача послугами служби зайнятості, дадуть змогу досягнути головної мети діяльності ДСЗ – допомогти професійно реалізуватися особам, що опинились у складних життєвих обставинах.

Література

1. Позняк О. Внутрішньо переміщені особи: соціальна та економічна інтеграція в приймаючих громадах: дослідження [Електронний ресурс] / О. Позняк, В. Кичоть, В. Смаль. – Київ, 2016. – 93 с. – Режим доступу :

http://pleddg.org.ua/wp-content/uploads/2016/05/IDP_REPORT_PLEDDG_edited_09.06.2016.pdf

2. Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18>

3. Політика інтеграції українського суспільства в контексті викликів та подій на Донбасі / [Е. М. Лібанова, В. П. Горбулін, С. І. Пирожков та ін.]; за ред. Е. М. Лібанової. – Київ : НАН України, 2015. – 363 с.

4. Калініна С. П. Аналітичний звіт за результатами роботи круглого столу на тему «Інтеграція внутрішньо переміщених осіб на ринку праці України: досвід і проблеми» / С. П. Калініна // Ринок праці та зайнятість населення. – 2017. – С. 93–99.

5. Тахтарова К. А. Особливості роботи державної служби зайнятості України з деякими категоріями безробітного населення [Електронний ресурс] / К. А. Тахтарова // Економіка і організація управління; Донецьк. нац. ун-т ім. Василя Стуса. – Вінниця. – 2017. – № 1(25). – С. 152–159. – Режим доступу :

<http://jeou.donnu.edu.ua/article/view/3989/4022>

6. Маршавін Ю. М. Методологічні засади оцінювання ефективності роботи Державної служби зайнятості України та її підрозділів / Ю. М. Маршавін // Ринок праці та зайнятість населення. – 2014. – № 1. – С. 3–7.

7. Грішнова О. Людський капітал в умовах кризи: оцінка і пошук можливостей збереження / О. Грішнова, С. Дмитрук // Вісник Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. Економіка. – 2015. – № 5(170). – С. 11–16.

8. Колот А. М. Інститути зайнятості і доходів в новій економіці: глобальні тренди [Електронний ресурс] / А. М. Колот, О. О. Герасименко // Проблеми економіки та політичної економії : наук. електрон. журн. / Нац. металург. акад.; [редкол.: В. М. Тарасевич (голов. ред.) та ін.]. – Дніпро, 2018. – № 1. – С. 195–235. – Режим доступу :

http://politeco.nmetau.edu.ua/journals/1/13_a_ua.p

9. Mishchuk H. (2015). Empirical study of the comfort of living and working environment – Ukraine and Europe: comparative assessment / H. Mishchuk // Journal of International Studies. – No. 8(1). – P. 67–80.

10. Грішнова О. А. Інтеграція українського ринку праці з європейським: загрози та перспективи (оцінка на прикладі країн Східної Європи) / О. А. Грішнова, О. П. Рісний // Демографія та соціальна економіка. – 2017. – № 3(31). – С. 162–173.

11. Динаміка міграції в Україні: де живе найбільше переселенців (інфографіка) // аналітич. портал «Слово і діло» [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<https://www.slovoidilo.ua/2018/05/11/infografika/suspilstvo/dynamika-mihracziyi-ukrayini-zhyve-najbilshepereselenciv>

12. Надання послуг внутрішньо переміщеним особам: публікації Державної служби зайнятості від 11.12.2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<https://www.dcz.gov.ua/analitics/68>

13. Звіт національної системи моніторингу ситуації з внутрішньо переміщеними особами. – грудень 2017 р. – 44 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

http://iom.org.ua/sites/default/files/nms_round_8_december_2017_ukr_press.pdf

14. Ситуація на ринку праці : інфографіка Державної служби зайнятості від 14.12.2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<https://www.dcz.gov.ua/analitics/67>

15. Надання послуг військовослужбовцям, які брали участь в антитерористичній операції : Публікації Державної служби зайнятості від 13.12.2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<https://www.dcz.gov.ua/analitics/68>